

PERCEPȚIA ASUPRA FEMEII ÎN PRESA OLTENEASCĂ LA SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XIX-LEA ȘI ÎNCEPUTUL SECOLULUI XX

Georgeta Ghionea*

Abstract: *Throughout history it was noticed that women were consistently excluded within the sphere of politics. Their attending was restricted in the political assemblies being deprived of expressing their opinion or voting. Starting with the XIXth century the scientists have been looking for evidences which demonstrate that women were fated from biologic point of view to household activities rather than social whereby women were before all a wife and a mother. By her nature she needed to be the household guardian and the custodian of good customs and morals and by her purpose she was destined to soften the rigors of daily life and to contribute to „reconciling mortals”.*

Keywords: Oltenia, women, wife, mother, perspective.

Am încercat cu această ocazie, fără a avea pretenția de exhaustivitate, o analiză a articolelor, știrilor și reclamelor surprinse în presa locală din Oltenia sau care au circulat în această regiune istorică la sfârșitul secolului al XIX-lea și în prima parte a secolului al XX-lea, și care au abordat *femeia* și realitățile existenței sale. În peisajul publicistic oltenesc nu am identificat, până în prezent, o publicație locală destinată exclusiv femeilor, dar de la chioșcurile de ziare puteau fi achiziționate publicații naționale („Moda nouă”, „Vatra”, „Familia”, „Telegraful”, „Adevărul”) din care desprindem modul în care era percepută femeia în perioada studiată, precum și eforturile ei de a ieși din sfera privată și de a contribui la modificările societății moderne. Publicațiile naționale au fost completate cu informații adunate din presa locală („Protestarea”, „Democrația”), din care ne-am format o imagine asupra acțiunilor filantropice desfășurate de către doamnele din elita craioveană, și nu numai. În lipsa tuturor surselor necesare pentru realizarea materialului, am recurs și la utilizarea unor surse (edite sau inedite) care au abordat tangențial aspecte ale activității femeilor din Oltenia, în intervalul analizat. Reconstituirea imaginii femeii din Oltenia sfârșitului de secol XIX și începutului de secol XX s-a dovedit un demers complex, atâta timp cât punctele de vedere exprimate asupra subiectului în discuție au aparținut, în majoritate, bărbaților.

În ceea ce privește rolul pe care-l joacă în familie, numeroase articole din periodicele mai sus menționate reușesc să surprindă rolul femeii așa cum era el înțeles la finele secolului al XIX-lea și în prima parte a secolului al XX-lea. Femeia era considerată sufletul familiei, iar educația ei avea drept scop menirea de viitoare soție și mamă, motiv pentru care era pregătită *pentru viața de familie*. Educația fetelor trebuia să corepundă chemării lor, căci era de preferat o femeie care își dedica cea mai mare parte a timpului îngrijirii casei, supravegherii și educării pruncilor. Model pentru copiii săi și adevărată gospodină, femeia, ca să ajungă să facă fericit un bărbat, nu trebuia să cunoască „doar menagiul”, ea trebuia să „mai fie și: modestă, înțeleaptă, blândă, iubitoare și devotată soțului și familiei ei”¹.

* Cercetător științific III, dr., Institutul de Cercetări Socio-Umane „C. S. Nicolăescu-Plopșor”, Craiova; e-mail: getaghionea@yahoo.com.

¹ „Moda nouă”, Anul II, nr. 5/1904, p. 3.

„Anuarul Institutului de Istorie «G. Barițiu». Series Historica”, tom LX, Supliment, 2021, p. 59-68.

De la îngrijirea căminului până la creșterea și educarea primară a copiilor, toate cad strict pe umerii stăpânei casei, iar sarcinile care îi revin sunt prezentate ca fiind de o mare importanță. Astfel, pentru femeie ziua începe cu „sculatul de dimineață, care are o mulțime de avantaje”². Mama trebuia să se îngrijească de copiii cei mari, care urmau să plece la școală. În acest sens, „ce bine este când se interesează, de ghiozdanele lor și aruncă o privire asupra îmbrăcăminții, părului, feței copiilor, căci mâinile străine și plătite nu fac niciodată prea mult, din contră, nu fac nici cât trebuie”³. Fetei mari mama nu trebuia să-i permită „să doarmă mai târziu decât ceasul la care obișnuia a se duce la școală”⁴. Ea trebuia să servească dejunul tatălui său, să ajute surorilor mai mici să se pregătească pentru școală și să ia parte apoi la curățirea mobilei și a camerelor. Dacă „se deprinde cu aceste obiceiuri încă de fată, nu-i va fi greu a le face când va fi soție și ca mamă va crește tot așa pe fetele sale”⁵.

Pentru a-și îndeplini chemarea, educația fetei trebuia să fie completată cu o formare religioasă corespunzătoare, cu o anumită cultură, să învețe să fie rezervată, generoasă și înțelegătoare, să cunoască lucrul manual prin care „se promovea arta populară” sau să știe beneficiile întrebuițării mașinii de cusut, care era un „ajutor de nădejde în căsnicie atât pentru tinerele fete, cât și pentru tinerele femei”⁶. Am ales, în acest caz, să redăm importanța mașinii de cusut, așa cum este ea prezentată în nr. 12/1903 al revistei „Moda nouă”:

„Învățați domnișoarelor întrebuițarea mașinii de cusut. Cu dânsa veți deveni harnice, economie și vă veți îmbrăca bine. Ceea ce trebuie îndreptat, este punctul de vedere fals prin care toate femeile pretind a uza de aceleași mijloace spre a obține aceleași rezultate. Toate nu se călăuzesc după o singură normă. Dacă miliardarele străine risipesc bani pentru a se îmbrăca, plătind din belșug arta și gustul marilor ateliere pariziene, să dăm fiicelor noastre talentul atât de femeiesc de a-și forma și compune ele însele ajustările respective. Mașina de cusut economisește mult timp. Pentru a da impuls ingeniozității lor, câteva lecții de croială, care se pot lua pretutindeni, vă vor iniția în unele secrete de meserie foarte folositoare. Călăuzite de tipare bune, fetele vor ajunge să poată executa cu puțină cheltuială acele tipare care li se par invidiabile. Numai faptul că tinerele fete și tinerele femei vor rămâne acasă, ocupându-se de lucruri utile, va fi deja un rezultat mare. Cu puțină obișnuință și gândire, veți alege repede dintre numeroasele modele ce vi se oferă, pe acelea pe care le-ați putea executa singure. Ajutorul femeii în căsnicia de azi se impune. Îndemânarea și gustul sunt cel mai bun ajutor pe care o femeie îl poate aduce într-o casă, economisind, cheltuind și educând buna stare în familie”⁷.

În majoritatea numerelor periodiceului „Moda nouă”, redacția surprinde preocupările din sfera modei, promovând tipare „invidiabile” și mijloacele de înfrumusețare pe care femeia le are la îndemână, căci natura se dovedește de cele mai multe ori nedreaptă și *pe unii oameni îi face frumoși, pe alții urâți*. Răsfoim publicația și găsim în paginile sale, pe lângă

² „Vatra. Foaie ilustrată pentru familie”, Anul II, nr. 11/1895, p. 350.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Pentru fetele tinere*, „Moda nouă”, Anul I, nr. 12/1903, p. 1.

⁷ *Ibidem*.

modă, sfaturi medicale, sfaturi utile în bucătărie, diverse anchete sau buna purtare în societate, căci sunt „atâtea și atâtea chestiuni” care preocupă femeile.

Ne oprim asupra rubricii *Ancheta Modei noua*, care încearcă să surprindă răspunsurile cititorilor fie femei, fie bărbați asupra unor „chestiuni” care preocupă reprezentantele genului frumos. În nr. 4, din ianuarie 1904, redacția caută răspunsul la întrebarea: *Care femeie va face pe soțul său fericit: aceea care are o cultură intelectuală mare, dar nu cunoaște menajul, sau invers?* În numărul amintit, *Olga cu ochii negri*, cum se semnează o cititoare din Craiova, votează pentru femeia intelectuală, „căci cu aceea care e mai instruită poți petrece ore de discuție care îți sunt adevărat un deliciu, pe când cu aceea care cunoaște menajul nu poți vorbi decât de cutare bucate”⁸. Din același număr aflăm și răspunsul unui cititor, care se semnează *Un strămoș al lui Mihai-Vodă, din Craiova*, și care este de acord cu concetățeană sa, susținând că „o femeie care nu știe decât de ale menajului nu va reuși cât lumea, să facă fericit pe sărmanul soț”⁹. Subiectul este dezbătut și în numărul 5 al periodicului, dar, de data aceasta majoritatea răspunsurilor oferite sunt în favoarea *gospodinei*. Astfel, din răspunsul oferit de un abonat din Craiova aflăm că este preferată „... o femeie care cunoaște bine menajul”¹⁰ și continuă precizând că: „... Studiile mai dezvoltate sunt pentru sexul tare, cu toate că nu strică nimic dacă o femeie cunoaște literatura, muzica, pictura etc., totuși principalul rămâne menajul”¹¹. În ceea ce privește avantajele și dezavantajele conviețuirii cu o femeie intelectuală, din același număr 5 aflăm următorul răspuns, trimis de către un cititor craiovean:

„Pe când o femeie intelectuală te poate distra ore întregi prin reproducerea unei piese muzicale, sau printr-o conversație cât se poate de intelectuală, cu o femeie care nu știe decât menajul nu poți avea aceste plăceri. Sunt însă alte părți unde se vede superioritatea, relativ la traiul liniștit al familiei, e al femeii cunoscătoare de menaj. Astfel, femeia intelectuală va căuta adesea ori cearta cu bărbatul ei pentru niște foarte neînsemnate motive invocate mai mult pentru că se plictisește și, neavând ce face, caută ceartă. Dimpotrivă, cu o femeie menajeră aceasta arare ori, ba poate niciodată, nu se va întâmpla, căci ea are destulă treabă și nu are timp să stea de ceartă, bineînțeles numai atunci când motivul este câtuși de puțin important”¹².

Cu toate că se promovează ideea *ridicării* și *cultivării* femeii, iar avantajele conviețuirii cu o *intelectuală* sunt promovate în presa de la sfârșitul secolului al XIX-lea, totuși se insistă pe educarea fetei, în familie, ulterior în școală și societate. Nu întotdeauna însă educația fetelor, în familie, este privită bine. De cele mai multe ori, „aristocrații își cresc fetele foarte superficial și numai cu oarecare educație de salon”¹³, iar în mediul rural situația este și mai rea, „majoritatea fetelor de la țară nu știu nici să coase! Dânsule devin fabrici de copii, și atât! Țăranul nostru nu lasă fata să meargă la oraș nici să servească, ceea ce este negreșit un

⁸ *Ancheta Modei Noua*, „Moda nouă”, Anul II, nr. 4/1904, p. 3.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*, nr. 5/1904, Craiova, p. 3.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Mișcarea feministă*, „Moda nouă ilustrată”, Anul II, nr. 20/15 mai 1904, p. 3.

prejudiciu social”¹⁴. Mai mult, dorința de independență, egalitate, emancipare sub toate aspectele ei nu era văzută bine în Oltenia, pentru că singura menire a femeii era să fie *doamna casei*, iar nașterea unui copil făcea *o femeie incapabilă de a se ocupa de altceva*.

„Femeia este făcută pentru viața de familie, iar ocupațiile din afară revin omului în mod normal. Dacă femeia vrea să ciupă din acest domeniu, aceasta va face-o în paguba datoriilor, și ocupațiilor sale de mamă de familie și de stăpână de casă. Fiecare cu meșteșugul lui. Numai oamenii pot fi soldați, numai ei, aproape exclusiv lucrează la dezvoltarea bogăției agricole, industriale și comerciale a țării lor ... Femeia prin natura sa este mult mai impulsivă, mai impresionabilă și mai emotivă decât omul; în crizele grave ea și-ar pierde tot sângele rece, toată stăpânirea de sine. Nașterea unui copil este de ajuns să facă pe o femeie incapabilă de a se ocupa de altceva”¹⁵.

Femeia, *mamă de familie* sau *stăpână de casă*, începe să fie concurată de apariția damei moderne și cochete, care nu s-a așteptat „să aibă atâtea și atâtea îndatoriri”, care nu mai este preocupată de casă și de copii, ci de modă, excursii extravagante și vizite, care este arogantă și plină de capricii, preocupată de aranjarea părului, unghiilor, întreținerea pielii sau achiziționării de farduri. O lectură simplă a periodicului „Vatra”, din anul 1894, ne dezvăluie următoarea imagine a *damei moderne*:

„Dama modernă își lasă copilul acasă în brațele doicii, iar ea ține în brațe câini, își maltratează bărbatul, slugile și pianul. Dama modernă se duce la biserică numai când are pălărie nouă; la prietene se duce numai ca să își dea vânt poftei de clevetire. Dama modernă doarme până la amiază; ea nu are ideie ce este degetarul și nu poate deosebi un ac de cusut de o furcă. Dama modernă ar da mult să știe în ce țară crește sarea din pământ și cum sug puii de pasăre lapte de la mamele lor. Dama modernă mănâncă pe ascuns ouă și șuncă iar la masă între oaspeți ia numai două linguri de supă, ca să se arate delicată”¹⁶.

În presa de la începutul secolului al XX-lea există o categorie de articole care ne atrag atenția asupra modului în care sunt *văzute* femeile din țara noastră și care nu au legătură cu firile leneșe și îndărătnice, care nu știu decât să se gătească, să meargă la prietene ori la teatru, cinema și baluri. Așa încât, studiem ziarul „Democrația”, și din nr. 2, din anul 1913, aflăm *Cum ne cunosc francezii*.

„Femeile se acoperă cu un fular învârtit în jurul capului, prins sub bărbie, o talie lăbărțată, câte-o dată albă, mai adesea de culoare care bate la ochi, acoperindu-le bustul; fusta mai închisă, decât talia, este de asemenea de culoare vie. Ele duc în cea mai mare parte greul muncii câmpului; sunt cum s-ar zice mai industriașe ca bărbații, ele lucrează chiar terasamente, muncesc din greu pe drumuri și la săpăturile căilor ferate. Se văd bărbații ocupați pe câmpii cu o sapă cu patru laturi, femeile cu un fel de lopată în formă de inimă având mânerul așa de lung ca o coadă de mătură”¹⁷.

Indiferent că este percepută superficial, preocupată doar de propria persoană și de ultimele tendințe în modă sau ca o persoană harnică, care duce greul muncii câmpului, în cea mai mare parte a perioadei studiate, femeia își desfășoară activitatea în jurul familiei ca fiică,

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ În *chestiunea feminismului*, „Democrația”, Anul I, nr. 9/septembrie 1908, p. 6-7.

¹⁶ *Fel de fel. Varietăți*, „Vatra. Foaie ilustrată pentru familie”, Anul I, nr. 9/1 mai 1894, p. 286.

¹⁷ M. D., *Cum ne cunosc francezii*, „Democrația”, Anul IV, nr. 2/1913, p. 4-5.

soție și mamă, iar ieșirea în spațiul public a fost rezultatul activităților desfășurate în cadrul unor acțiuni de socializare (baluri, festivități, inaugurări) și al operelor de caritate, căci au dat dovadă de multă sensibilitate. Nu o dată presa locală, și nu numai menționează donațiile făcute de femei, dar și efortul comun al acestora, indiferent de poziția lor socială.

Am găsit destul de multe exemple care înfățișează modul în care au acționat femeile – individual sau prin intermediul unor comitete – ocupate cu strângerea de fonduri pentru ridicarea spitalelor și dotarea acestora, pentru susținerea materială a răniților, ajutorarea orfanilor, văduvelor, a fetelor provenite din medii defavorizate, ridicarea unor corpuri de școală etc. Un prim exemplu este cel al *doamnelor israelite* din Craiova, care au format, în timpul Războiului de Independență, un comitet și au făcut apel la „coreligionarele lor, spre a contribui: „cu scama, bandaje și flanele, și orice alte ofrande în ajutorul ostașilor români răniți”¹⁸. Apelul doamnelor israelite, „La lucru dar”, pe care-l găsim menționat în periodicul „Familia”, din anul 1877, se încheia astfel: „Fiecare cu cât poate și sperăm, că nicio israelită nu se va da la o parte de la această sacră datină”¹⁹. Exemplul lor a fost urmat de mai multe doamne din elita craioveană, care au adunat „bani și ofrande” și al căror nume îl găsim menționat în nr. 28, din anul 1877, al aceluiași periodic, „Familia”. Astfel, „dna Elisa Opran a adunat 1.489 lei și 18 oca, 270 dr. Scame, dna Constantina Argetoianu 741 lei, dna Pepita Racoviță 832 lei și 70 bani, dna Ana Dumba 618 lei, dna Maria Titulescu 160 lei și multe obiecte”²⁰.

Din paginile „Familiei” aflăm și despre eforturile depuse de dna Maria C. Rosetti pentru înființarea și dotarea spitalului *Independența*, din Craiova. Apelul său către „doamnele de bine” se soldează cu strângerea, din donații, a materialelor necesare pentru tratarea a 50 de răniți, în cadrul spitalului. Sprijinul material și financiar oferit încă din primele zile reiese și din menționările din presă, cu donațiile făcute, donații tot mai numeroase pe măsură ce necesitățile apărute din cauza greutăților războiului se accentuau²¹.

Pentru sfârșitul de secol XIX și prima parte a secolului XX, presa locală surprinde activitatea următoarelor comitete și societăți de binefacere craiovene: Comitetul doamnelor române craiovene, Societatea doamnelor române craiovene de binefacere, Societatea doamnelor germane craiovene, Societatea Ortodoxia, Societatea Caritatea²² etc.

¹⁸ *Totul pentru ostașii români răniți*, „Familia”, Anul XIII, nr. 21/1877, p. 21.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Damele române și războiul*, „Familia”, Anul XIII, nr. 28/1877, p. 332.

²¹ Între doamnele și domnișoarele din Craiova care au făcut donații pentru înființarea și dotarea spitalului *Independența*, le putem enumera pe următoarele: „Dșoara Caterina Porumbaru scama și fitiluri; dșoara Eftichia St. Popescu 170 dr. scama fină; dna Elena Nicolaescu 3 litre scama; D. S. Stoica Duțulescu 20 lei nou și 20 sticle vin; dna Dina P. Zuckermann 10 comprese găurite, 6 bonete de olandă și 133 dr. Scama; dșoara Lotti Littfan jum oca scama și 6 bonete; dșoara Rachel Klein 180 dr scama; dșoara Maria Teofanidi 400 dr scama; dna Ecaterina Vorias 100 dr scama, 6 comprese triunghiulare, 8 alte comprese; dna Maria Zamfirescu 180 dr scama fina; dna Maria Marini 3 litre scama fină; dșoara Maritia Feronela 150 dr scama; dna Tache Rădulescu 1 oca scama; dna Elena dr. Penescu 550 grame scama fină; dșoara Luna Tury 250 dr scama, în *Damele române și războiul*, „Familia”, Anul XIII, nr. 28/1877, p. 332.

²² „România”, Anul I, nr. 22/1915; „Protestarea”, Anul I, nr. 18, 20, 23/1915; *Ibidem*, Anul II, nr. 42/1916.

La 26 iunie 1877, „doamnele de bine” din Craiova s-au unit și au constituit *Comitetul doamnelor române craiovene*. Conform procesului-verbal, încheiat în ziua înființării comitetului, scopul acestuia era pentru „a căuta pe răniții după câmpul de război și a le ușura suferințele pe cât va fi cu putință este cu un scop filantropic atât de înalt, încât el nu se poate îndeplini fără abnegație ..., fără bună voință”²³. Întreaga activitate a comitetului s-a bazat pe fondurile strânse „prin liste de ofrande”, precum și „prin ogranizarea de serate, conferințe” sau „reprezentării teatrale”²⁴. Comitetul și-a început activitatea cu 13 membre active, dar pe măsură ce listele de ofrande s-au înmulțit, numărul membrilor active a crescut, ajungând în numai câteva luni la 30. Câteva dintre acestea au fost „doamne bine” cunoscute în epocă: Emma Theodorian (sora lui Eugeniu Carada), Sofia Caneciu, Maria Titulescu, Pepita Racoviță, Constanța Argetoianu, Elena Cornetti²⁵, Lucia G. Demetriade, Olga Gigurtu²⁶ etc.

Tot la finele secolului al XIX-lea, ziarul „Telegraful” amintește efortul depus de Laura Simulescu, din județul Vâlcea, pentru susținerea societății Crucea Roșie. Redacția ne informează că doamna menționată „a adunat în jurul său femeile din județul Vâlcea pentru a da o mână de ajutor ... implicându-se în diverse opere de binefacere”²⁷. În ziua de 7 februarie 1887, în orașul Drăgășani, aceasta a organizat un bal „în folosul societății”, bal care s-a dovedit „un mare succes ..., producând un venit net de 1.600 de lei”²⁸.

Acțiunile filantropice continuă și în prima parte a secolului al XX-lea, când se fac colecte de bani, medicamente, pansamente, precum și cursuri medicale susținute de Societatea Crucii Roșii, filiala Craiova unde „doamnele societății, doamnele profesoare și elevele școlilor ce doresc a urma aceste cursuri”²⁹ erau așteptate în zilele de luni și miercuri. Efortul depus pentru dotarea Spitalului Crucii Roșii din Craiova și pentru extinderea acestuia nu a fost trecut cu vederea de redacția ziarului „Protestarea”³⁰, care ne prezintă o imagine pozitivă a doamnelor de elită³¹ din Craiova, implicate în susținerea sănătății publice și a

²³ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Dolj, Fond *Prefectura județului Dolj*, dosar 285/1877, f. 174 [infra: SJAN].

²⁴ *Ibidem*, ff. 174, 226, 298.

²⁵ Elena Cornetti s-a remarcat prin numeroasele acte de caritate. În anul 1870, a donat bani pentru construirea capelei și terminarea azilului „Elena Doamna” și a activat ca voluntară în spitalele cu răniți din timpul Războiului de Independență. Elena și Elefterie Cornetti și-au lăsat întreaga avere Primăriei orașului Craiova, pentru ca aceasta să ridice o instituție de învățământ muzical. În toamna anului 1911, Școala de muzică „Elefterie și Elena Cornetti” și-a deschis, în cadru festiv, porțile.

²⁶ Olga Gigurtu (n. 13 martie 1855, Craiova - d. 1940). Fata lui Barbu Bălcescu și nepoata lui Nicolae Bălcescu a debutat în nr. 1, al revistei „Ramuri”, din februarie 1913, cu povestirea *Câte au dispărut de când mi-aduc aminte* semnând cu pseudonimul Ileana. Tot sub pseudonim a semnat: *O seară memorială* (1913), *Mama Bălașa* (1913), *Tanti Sevastița și Mama Zinca Zinca Verbiceanu* (1914). Povestindu-și copilăria, înfățișează momente importante din viața Craiovei din ultimele trei decenii ale secolului al XIX-lea, într-un volum de amintiri: *Amintiri și icoane din trecut*, Craiova, Edit. Scrisul Românesc, 1935.

²⁷ *Informații*, „Telegraful”, Anul XVIII, nr. 4.403/1887, p. 3.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Informații*, „Protestarea”, Anul I, nr. 24/1915, p. 3.

³⁰ „Protestarea”, Anul I, nr. 20/1915, p. 1; nr. 23/1925, p. 2.

³¹ Între *doamnele de elită* implicate în susținerea sănătății publice craiovene, le regăsim pe următoarele: Elena Davidescu, Maria Vanghele, Teodora Păianu, Angela Pleșa, Elvira Vrăbiescu, Maria Major Constantinescu, Sabina Dr. Vernescu, Angela Russănescu, Sylvia Pencioiu, Maria Mișu Popp,

dotării cu cele necesare a centrului sanitar. Profund impresionat de doamnele care au făcut sacrificii ca să vină în „ajutorul acelor care vor trebui să plătească tributul sângelui pentru realizarea idealului național” – Leandru, din Craiova – vorbește despre Olga Gigurtu, Leontina T. Andreescu, Manda N. Murgășanu, dna Poenaru, care au fost „gata să sacrifice orice distracție sau plăcere” pentru a contribui la susținerea Crucii Roșii³². Pentru activitatea depusă, acestea primesc recunoștința publică. Astfel, suntem informați prin intermediul periodicului „Protestarea”, că „Ministerul de război a adus mulțumiri societății Crucea Roșie, filiala Craiova, care, sub conducerea doamnei Olga Gigurtu, a donat articole de îmbrăcăminte pentru soldați”³³.

Imaginea de *femeie patriot* nu este întotdeauna una pozitivă. Descoperim *O conferință cu tâlc*, susținută de Jean Th. Florescu, în care subiectul este *Rolul femeii în război*, și în cadrul căreia autorul scoate la lumină și lipsurile femeii române, punând față în față pe *eroica franceză și nepăsătoarea româncă*. Conferențiarul vorbește despre: „Un lux orbitor, serbări care contractează așa de scandalos cu preocupările biete țări, averi întregi aruncate pe deșertăciuni, cu un cuvânt: moliciune, degenerare, nepăsare, atunci când inimile ar trebui să fie oțelite, caracterele întărite, energiile preparate pentru ca ziua cea mare, sfânta zi de mâine să ne găsească pe toți gata”³⁴, cu toate că așa cum menționează, la începutul conferinței, nici măcar „nu suntem în război”.

Un alt aspect important este cel care a surprins importanța educației fetelor, care a început să se diversifice prin apariția școlilor profesionale din Oltenia. Din a doua jumătate a secolului al XIX-lea se înregistrează o creștere semnificativă a *fetelor instruite*, cu toate că Legea instrucțiunii publice, promulgată la 25 noiembrie 1864 și care a reorganizat învățământul românesc nu cuprindea prevederi referitoare la școlile profesionale de fete, acest tip de învățământ fiind neglijat până la sfârșitul secolului. Prima programă pentru școlile profesionale de fete a fost elaborată în anul 1898, iar conform acesteia, planul de învățământ cuprindea predarea limbilor: română, franceză, germană; a aritmeticii, geometriei, pedagogiei și igienei, economiei domestice, desenului și caligrafiei³⁵. Se accentua, într-o oarecare măsură, ideea educației femeii prin școală, și, mai precis, prin școli speciale de fete, datorită rolului educațional ce le revenea acestora în familie, acela de a educa la rândul lor copiii.

În anul 1899, în ședința Camerei din 12 martie, Nicolae P. Romanescu, la vremea respectivă deputatul craiovenilor din Colegiul II, propunea, la art. 31, paragraful 7 din Legea instrucțiunii publice, următorul amendament, care a și fost admis de unanimitatea Camerei: „Pentru școlile de menaj, învățământul, pe lângă repetiții asupra materiilor din clasele primare, să cuprindă: lecturi folositoare asupra științelor de observație vulgarizate, economia

Catherina Isvoranu, Marioara Caletzeanu, Aneta Vorvoreanu, Amelia Mateescu, Eugenia Stănescu etc., vezi *De la Crucea Roșie*, „Protestarea”, Anul I, nr. 23/1915, p. 2.

³² *Expoziția Crucii Roșii*, „Protestarea”, Anul II, nr. 42/1916, p. 1-2.

³³ *Informații și ecouri politice*, „Protestarea”, Anul I, nr. 18/1915, p. 3.

³⁴ *O conferință cu tâlc*, „Protestarea”, Anul II, nr. 32/1916, p. 1.

³⁵ C. Nicolae, *Organizarea și conținutul învățământului profesional și tehnic din România*, București, Edit. Didactică și Pedagogică, 1973, p. 54.

casnică, horticultura, igiena, croitoria, cusătoria, țesătoria, împletituri, bucătăria”³⁶. Romanescu își argumenta proiectul prin faptul că pregătirea pentru viață a viitoarelor mame era o cerință a întregii societăți, iar una „dintre toate chestiunile ce se ating de organizarea unui stat, o chestiune din cele de căpetenie este, de bună seamă, instrucția și educația femeilor ...”³⁷. În consecință, educația femeilor devenea mai importantă chiar decât educația bărbaților, căci, familia – afirma Romanescu – era „celula constitutivă a statului, iar femeia fiind aproape totul în familie, ... atât cât va valora femeia, atât va valora și familia și, prin urmare, până la oarecare punct, statul”³⁸. De altfel, prima Școală de menaj înființată la Craiova³⁹ și care a purtat numele „omului de bine C. D. Popovici”⁴⁰ a funcționat după programul lui Romanescu⁴¹ timp de șapte ani (1885-1892), „dând roade bune”⁴², căci acesta era convins că „A face din femeile române bune menajere nu este a le înjosi ci, dimpotrivă, a le ridica în demnitatea lor”⁴³. Pentru ca o fată să devină „bună menajeră”, în cadrul școlii, aceasta urma o programă din care nu lipseau: aritmetica, istoria, geografia, pedagogia, cursurile de igienă, limba română, limba franceză, croitoria, gimnastica, lecțiile de bucătărie, educația morală, medicina populară, horticultura⁴⁴ etc.

Cum rafinamentul, bunele maniere, o conversație de calitate nu puteau fi învățate decât de la o femeie, până în anul 1899, din corpul didactic al școlii au făcut parte următoarele doamne: Eufrosina Nicolau, Delfina Rufner Sioberet (guvernantă de limba franceză), Masinca Filipin, Maria Bănică, Eliza Hagi-Preda (limba română), Ana Vasiliu (tricotaj), Zoe Hagi-Preda, Jena Marinovici, Elena Dunca (pedagog)⁴⁵. Merită amintite și câteva dintre elevele care au frecventat cursurile școlii de menaj C. D. Popovici: Emilia Toplicescu, Eliza Vercescu, Virginia Rezeanu, Elizabeta Săulescu, Jeny Gârleşteanu, Elena Petrache Mihail,

³⁶ Nicolae Romanescu, *Dare de seamă către Consiliul comunal al Craiovei*, Craiova, 1902, p. 138; Luchian Deaconu, Otilia Gherge, *Craiova (1901-1916). Modernizarea: obstacole, capcane și ispite*, Craiova, Edit. Sitech, 2011, p. 349.

³⁷ Nicolae Romanescu, *Dare de seamă ...*, p. 138.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ Porțile școlii au fost deschise la 1 septembrie 1869, prima directoare a acesteia fiind Emma Theodorian, iar la recomandarea acesteia din corpul didactic au făcut parte: Șarlota Settelin, Maria Nicolau, Maria Constantinescu, Pr. Pavel Papazolescu și Dr. Banciu, medic.

⁴⁰ C. D. Popovici, fiu de bănațean, a lăsat la moarte pe lângă casele din Craiova, trei moșii mari în Dolj și Romanați, bani numerar și bonuri de împrumut. A testat Primăriei Craiova o parte din averea sa cu „îndatorirea ca aceasta să întrețină în casele lui, timp de șapte ani, fete sărmene bine născute, mai mari de șapte ani și mai mici de zece, cărora să li se dea gratuit învățătura trebuincioasă, spre a deveni bune mame de familie. În tot timpul acesta, fetele vor primi gratuit tot ce le trebuie: haine, rufe și cărți”, în M. Theodorian-Carada, *Povestea Școlii de menaj C.D. Popovici*, „Arhivele Olteniei”, serie veche, nr. 86-88/1936, p. 347.

⁴¹ Având și calitatea de episcop al bisericii Madona Dudu, din Craiova, Nicolae P. Romanescu a propus în anul 1910 înființarea unui atelier de țesătorie cu războaie mecanice la Școala profesională de fete Madona Dudu, ulterior organizând, în cadrul școlii, un atelier de croitorie, în Luchian Deaconu, Otilia Gherge, *op. cit.*, p. 351.

⁴² *Dezbaterile Adunării Deputaților*, nr. 51 din 14 aprilie 1899, p. 996-998.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ M. Theodorian-Carada, *art. cit. în loc. cit.*, p. 350.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 348.

Elena Economu, Maria Steriescu, Lucreția Lupescu, Cornelia Zătreanu, Zoe Andronescu⁴⁶ etc., viitoare „doamne de bine” ale Craiovei.

Tot la sfârșitul secolului al XIX-lea, mai precis în anul 1894, a fost înființată, sub patronajul Societății Culturale a Județului Vâlcea, o *școală profesională de fete*, destinată fetelor provenite din familiile defavorizate din județ. Construită cu ajutorul primăriei Rm. Vâlcea, instituția a funcționat timp de 5 ani, „cu rezultate deosebite”, având următoarele secții: tricotaj și diferite țesături de in, lână, borangic, bumbac și croitorie⁴⁷.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, tot mai multe reprezentante ale genului frumos își vor asuma roluri sociale extrafamiliale. În localitatea Drăgășani, județul Vâlcea, a trăit o femeie de care se cuvine să ne amintim tot mai des: Laura Simulescu⁴⁸. Adânc implicată în viața politică, socială și spirituală, doamna Simulescu ni se prezintă ca o soție model și o creștină adevărată. Mereu atentă la nevoile celor din jur, presa și documentele vremii o prezintă elogios cu ocazia sărbătoririi unor momente istorice, a prezidării unor societăți și comitete. Din propriile fonduri, a împărțit premii elevilor, a înzestrat fete sărace, a ajutat vădulele din județul Vâlcea, a construit în piața localității Drăgășani un bazin cu apă și un monument deasupra căruia a fost așezat bustul soțului ei care, aproximativ „30 de ani a condus cu dibăcie destinele județului Vâlcea”⁴⁹.

În prima jumătate a secolului al XX-lea, din propriile fonduri, Laura Simulescu a *dotat* comuna Drăgășani cu un nou local de școală, în valoare de 80.000 de lei⁵⁰, inaugurat la 1 septembrie 1903. Momentul inaugurării a fost frumos creionat în ziarul „Adevărul”, nr. 5.069, din anul 1903. Astfel: „După oficierea serviciului divin dna Simulescu emoționată, citește actul de danie, prin care pune la dispoziție comunei întregul local pentru școala primară de fete și pentru o secție profesională cu aplicații pentru gospodăria casnică și menaj”⁵¹. Totodată, cu ocazia inaugurării, domnii Valerian Urșanu și Măldărescu au oferit fiecare câte 100 de lei pentru plata unei „maestre de la secția profesională, iar dna Simulescu⁵² s-a oferit a întreține însăși o a doua maestră la această secție”⁵³.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ Nicolae Andrei, Gh. Pârnuță, *Istoria învățământului din Oltenia*, Craiova, Edit. Scrisul Românesc, 1977, p. 350.

⁴⁸ Laura Simulescu s-a implicat în gospodărirea și afirmarea vinurilor din Drăgășani, participând activ la toate expozițiile de profil din țară și străinătate. Prin intermediul Laurei Simulescu, vinurile drăgășenene au fost cunoscute și apreciate la cele mai importante ocazii: expoziții și concursuri, festivități și mese de lux ale restaurantelor bucureștene. La Expoziția Universală din Paris din anul 1867, vinurile produse de familia Simulescu au fost recompensate cu diploma de onoare și medalia de bronz, în Marcela Măndoiu Marinescu, *Vița de vie și Drăgășanii*, Drăgășani, Edit. Kitcom, 2006, p. 165.

⁴⁹ Molinari, *De la corespondenții noștri*, „Adevărul”, Anul XVI, nr. 5.069/1903, p. 4.

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² Din testamentul Laurei Simulescu am reținut următorul paragraf, elocvent pentru donațiile făcute: „Leg. Consiliului județean Districtul Vâlcea suma de 32.000 (treizeci și două mii) fond în efecte publice, ca din venitul lor a se forma câte două paturi, la spitalul din Drăgășani și cel din R. Vâlcea, purtând la paturile de bărbați numele „Dimitri G. Simulescu” și la paturile de femei numele de „Laura Simulescu” scop, ca această dispoziție a mea, să se urmeze pe vecie, pentru care Consiliul Județean nu va da acestui capitol o altă destinație./2. Leg. Primăria orașului Drăgășani suma de lei 20.000 (douăzeci mii) fond în efecte publice ca din venitul lor să se întreție în bună stare școala fondată de mine și dăruită acestei

Destinată fetelor sărace din zona orașului, școala a fost considerată unicat, atât prin prisma meseriilor care se învățau în cadrul ei (croitorie, menaj, lenjerie), cât și din punct de vedere arhitectural. Imobilul a fost inspirat după modelul palatului „Trianon” din Paris și era alimentat cu apă curentă prin tuburi de argilă⁵⁴. Școala avea un inventar variat, necesar celor trei specialități mai sus menționate. Până în anul 1910 a funcționat ca școală particulară, după această dată fiind finanțată de către stat. Pentru perioada 1910-1914 nu avem informații despre existența unui registru matricol și a unui personal didactic. În anul 1916, școala a fost închisă, aici funcționând comandatura germană. Cursurile au fost reluate începând cu anul 1920, când în imobilul școlii și-a desfășurat activitatea și școala de băieți, al cărei sediu a fost distrus de un incendiu.

Scurtul nostru periplu în presa care a circulat în Oltenia la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea ne-a dat posibilitatea să ne formăm o imagine asupra modului în care femeia a fost percepută în societate. Am amintit imaginea de mamă și soție, de prim dascăl al pruncilor, am amintit apoi imaginea femeii preocupate de soarta semenilor și care a susținut prin activitatea ei înființarea unor școli, ridicarea unor spitale, pentru a ajunge la dama modernă, vanitoasă și capricioasă. De la începutul secolului al XX-lea, femeia a reușit să iasă din sfera privată și să aibă o oarecare contribuție la modificările societății moderne. Ea nu mai este doar „spectatorul istoriei”, ea devine și actor, uneori chiar mai talentată decât bărbatul.

comune, cum și fântâna monumentală din piața orașului făcută în memoria iubitului meu soț Dimitrie G. Simulescu, și pentru care primăria nu va da acestui capitol o altă destinație./3. Leg. Primăriei orașului Drăgășani suma de lei 12.000 (douăsprezece mii) fond în efecte publice, ca din venitul lor să dea o bursă anuală unei eleve din școala profesională „Laura Simulescu” pentru a studia școala superioară profesională, ca să devie maestră în Drăgășani, scop ca această dispoziție a mea să se urmeze în vecie, pentru care primăria nu va da acestui capitol o altă destinațiune./4. Leg. Primăriei orașului Drăgășani suma de lei 12.000 (douăsprezece mii) fond, ca din venitul lor să se dea la 20 de fete (eleve sărace) de la școala „Laura D. Simulescu” câte un rând de haine și încălțăminte în ziua de Sf. Dumitru 26 octombrie pe fiecare an, pe vecie fără ca primăria să dea o altă destinație acestui capitol...”, în SJAN Vâlcea, Fond *Laura Simulescu*, dosar 3/1903-1905, ff. 49-51.

⁵³ Molinari, *De la corespondenții noștri*, „Adevărul”, Anul XVI, nr. 5.069/1903, p. 4.

⁵⁴ SJAN Vâlcea, Fond *Laura Simulescu*, dosar 3/1903-1905, ff. 49-51.

***STATUTUL ȘI ROLUL FEMEII
ÎNTRE PUBLIC ȘI PRIVAT***

